Türk Coğrafya Dergisi, Sayı: 40, S. 35-47, İstanbul, 2003

OSMANİYE'DE YERFISTIĞI TARIMININ COĞRAFÎ ESASLARI

Groundnuts Farming in Osmaniye

Yrd.Doç.Dr. Mehmet TIRAŞ*

ÖZET

Araştırma sahamız, Akdeniz Bölgesinin Adana Bölümünde yer almaktadır. Konusunu ise Osmaniye' de yerfıstığı tarımı oluşturmaktadır. Bu sahada yerfıstığı tarım alanları alüvyal arazilerde yer almaktadır. Türkiye, yaklaşık 28300 ha arazide ekimi yapılan yerfıstığı toplam üretiminin bazı yıllar yaklaşık % 30' u Osmaniye ili tarım arazilerinden(10345 ha) elde edilmektedir. Bu öneminden dolayı Osmaniye araştırma konusu olarak seçilmiştir. Amaç,yerfıstığı tarımının coğrafi esaslarını incelemek ve bazı konuda yetiştiricilerin karşılaştıkları sorunlara,çözümler önermektir.

ABSTRACT

The study area is located in Adana Part of Akdeniz Region . The subject of our research is groundnuts farming in Osmaniye. Groundnuts farming which alluvion plains in this area and 28300 ha which, is planted in Turkey. We have tried is groundnuts farming geographical condition and its problems and have tried to give solutions to these problems.

Giriş

Araştırma konusunu, Osmaniye'de yerfıstığı tarımı oluşturmaktadır. Bu saha ise, Akdeniz Bölgesinin Adana Bölümünde yer alan Osmaniye ilidir(Şekil 1). İl yönetim sınırlarının kuzeyinde ve batısında Adana, güneyinde Hatay, doğusunda ise Kahraman Maraş ili toprakları bulunmaktadır.

Osmaniye'de yerfıstığının yetiştirildiği tarım alanları, sulama olanağı bulunan ve eğim değerlerinin az olduğu, Çukurova ve çevresindeki alüvyal birikim alanlarında bulunmaktadır.Bunun nedeni ise ,yerfıstığı bitkisinin alüvyal topraklarda yetişmesi ve bu bitki için uygun ortam şartlarının da bu kesimlerde mevcut olmasıdır(Fotoğraf 1).

Yerfıstığı, meyvelerini toprak içerisinde oluşturan ve baklagillerden tek yıllık bir yağ bitkisidir. Türkiye'de hemen her yıl, yaklaşık 30 bin ila 35 bin ha. lık sahada yerfıstığı ekilir. Örneğin 1994'de 30000 ha., 1997'de 32000 ha., 2000 'de 28000 ha. kadardı. Bunun, yine hemen hemen % 30'u Osmaniye ili sınırları

* K.S.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü - K.Maraş

içindedir. Yıllık üretim miktarı ise yaklaşık 78000 ton kadardır(DİE,2000).

Yerfıstığı bitkisi, ekim nöbetine girmesi, kendinden sonra ekilen bitkiye işlenmiş ve azotça zengin bir toprak bırakması ve buğdaydan sonra ikinci ürün olarak yetiştirilebilmesi nedeniyle bölgede büyük bir öneme sahiptir. Bu araştırmanın amacı; Çukurova' da en fazla tarımının yapıldığı illerden biri olan Osmaniye'de yerfıstığı tarımının,coğrafi esaslarını incelemek ve bu tarımla ilgili sorunlara bazı çözüm önerileri sunmaktır.

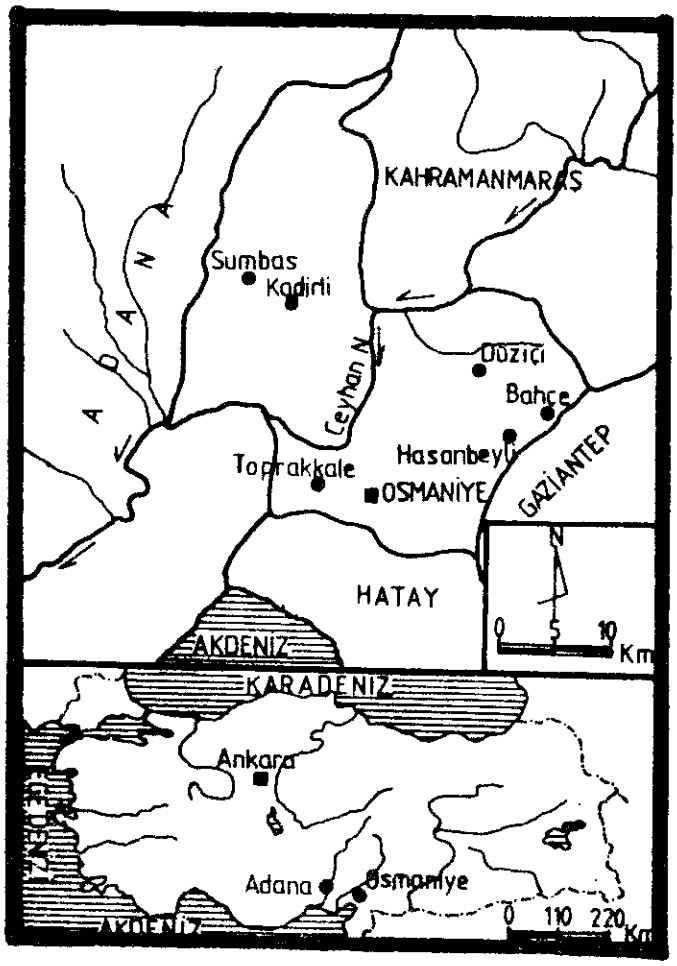

Şekil 1. Araştırma Sahasının Lokasyon Haritası
Figure 1. *Location Map of the Study Area*

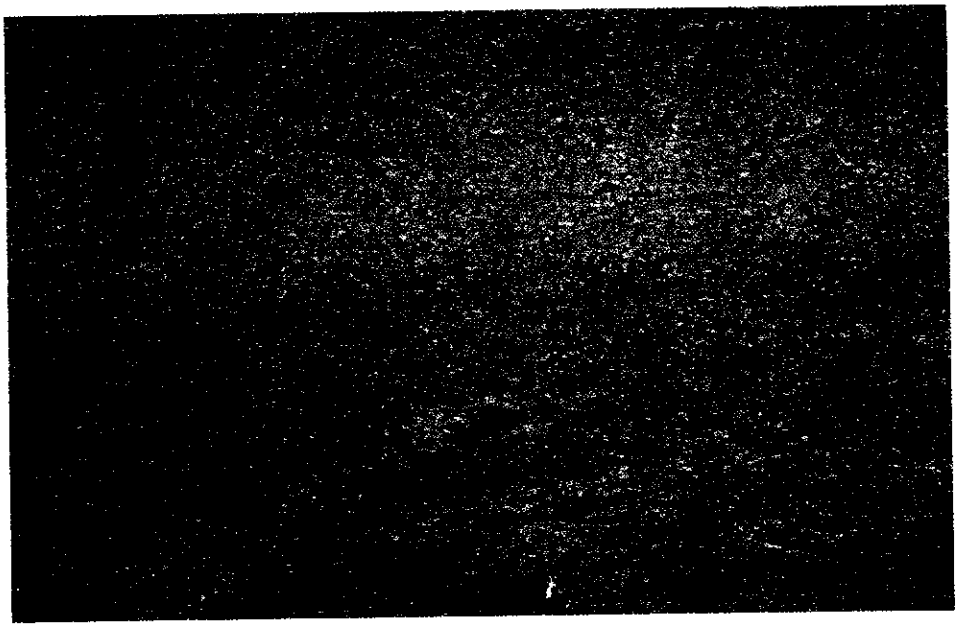

Fotoğraf 1. Osmaniye'nin Doğusunda Tarım Alanlarından Bir Görünüş
Photo 1. *A Viev From Farming Area in East Osmaniye*

1. Doğal Çevre Özellikleri ve Yerfıstığı Tarımı

Jeomorfolojik özellikler açısından Osmaniye, esas olarak iki üniteden ibarettir. Bunlar; Çukurova 'nın doğu kısmını oluşturan ve çevredeki dağlık sahalar içerisine birer körfez gibi sokulmuş durumdaki ve yükseltisi 110-120 m civarında olan ovalık kesim ile bu ovanın etrafında yer alan dağlık sahalardır(Fotoğraf 2).

Topoğrafik özellikler, Osmaniye çevresinde yerfıstığı tarımını kolaylaştırmıştır. Çünkü, arazinin önemli bir bölümü alüvyal ovalardan oluşur. Bunun yanında, bölgenin dağlık saha ile çevrili olması bu yöreye bazı özellikler kazandırmıştır. Bunların başında Ceyhan Irmağı ve kollarının ovadaki tarım arazilerinin sulanmasında kolaylıklar ortaya koyması ve çevredeki dağların birer duvar gibi bölgeyi,doğudan ve kuzeyden, daha çok kış mevsiminde gelen soğuk hava akımlarına karşı koruması sayılabilir(Şekil 2). Ayrıca, Akdeniz'in ılımanlaştırıcı etkisi söz konusu tarımın gelişmesinde bir başka faktördür.

Araştırma sahası Akdeniz iklim bölgesi sınırları içerisinde kalmaktadır.Nur Dağlarının kuzeyinde, ova kenarında bulunan Osmaniye meteoroloji istasyonu-

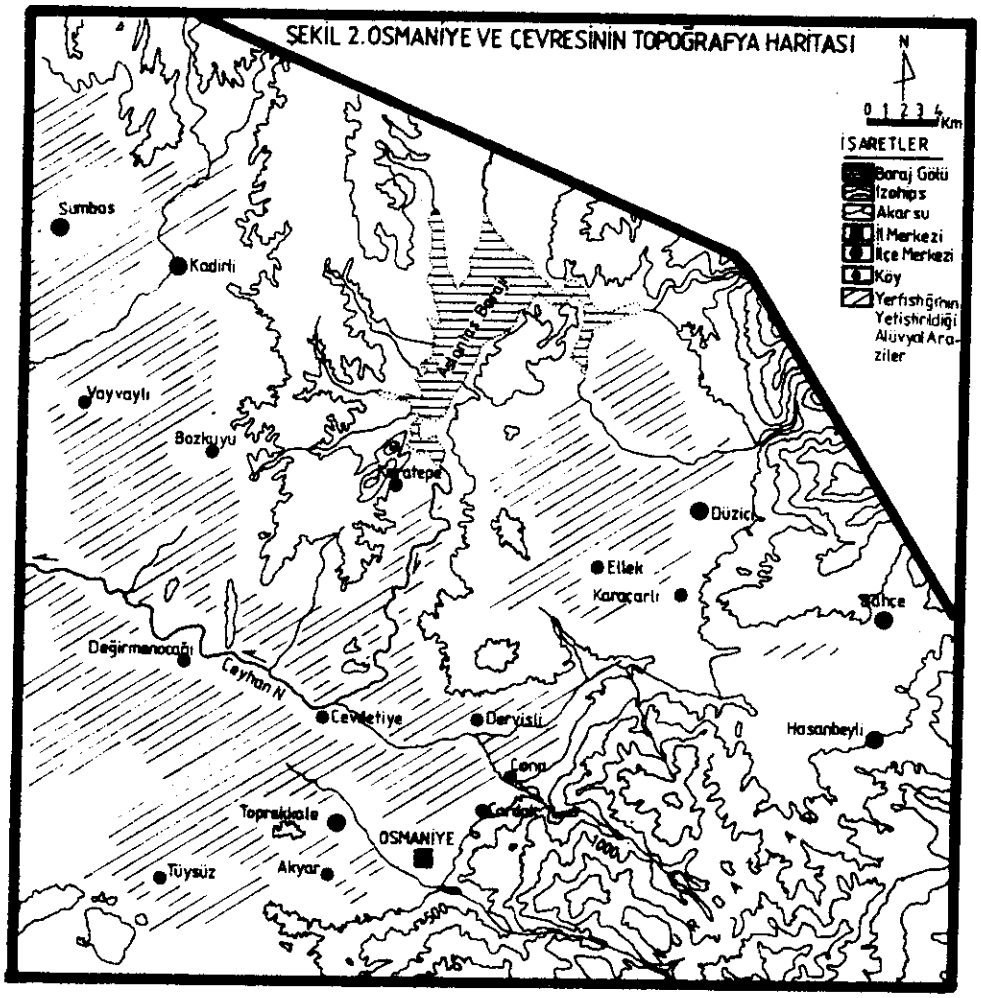

Şekil.2 : Osmaniye ve Çevresinin Topografya Haritası : Topografik özellikler, Osmaniye çevresinde yerfıstığı tarımını kolaylaştırmıştır. Çünkü, arazinin önemli bir bölümü alüvyal ovalardan oluşur.

nun verilerine göre sahada ortalama yıllık sıcaklık 18.0 C° kadardır(Tablo 1, Şekil.3).

Tablo 1. Osmaniye'de Aylık Ortalama Sıcaklık Değerleri(C°)
Table 1. *Mountly Temperatures in Osmaniye*

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
SıcaklıkC°	7.9	9.1	12.2	16.9	21.2	24.7	27.6	27.9	25.3	19.4	14.4	9.9	18.0

Kaynak D.M. İ. G. M Verilerinden Faydalanılmıştır

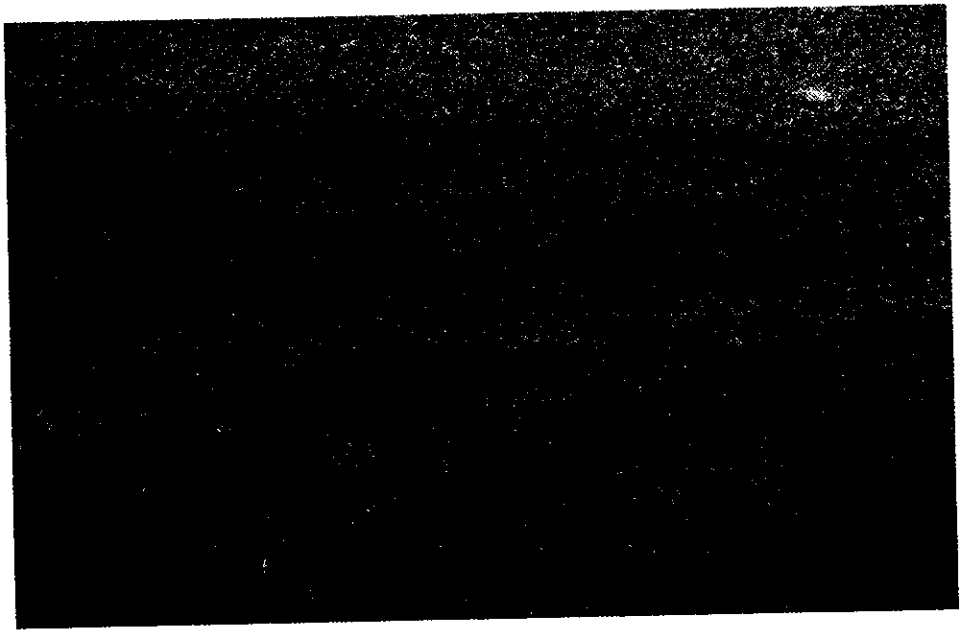

Fotoğraf 2. Dağlık Bölge Ve Alüvyal Ovadan Bir Görünüm
Photo 2. *A Viev From Mountly Area And Plain*

Sıçaklıkların yıl içinde dağılışları incelendiğinde ise aylık ortalama sıcaklıkların 7.9 C°(Ocak) ile 27.9 C° (Ağustos) arasında olduğu anlaşılmaktadır. Bu sıcaklık değerleri de yerfıstığı tarımı için uygun şartlar ortaya koymaktadır.

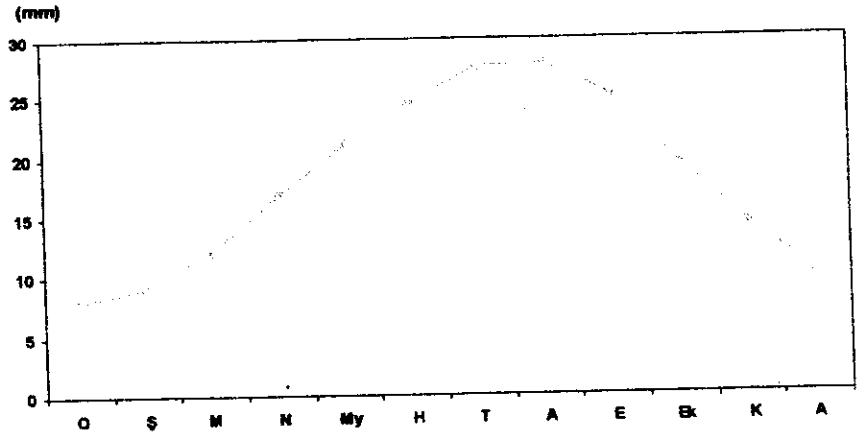

Şekil 3: Osmaniye'de Aylık Ortalama Sıcaklık Değerleri
Figure 3: *Mountly Temperatures in Osmaniye*

Tablo 2. Osmaniye'de Yağışların Yıl İçindeki Gidişi (mm)
Table 2. *Mountly Rainfalls in Osmaniye*

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Yağış	111.4	97.9	105.0	93.6	61.8	23.2	7.9	5.4	19.3	58.5	70.5	101.2	755.7

Kaynak D.M. İ. G. M Verilerinden Faydalanılmıştır

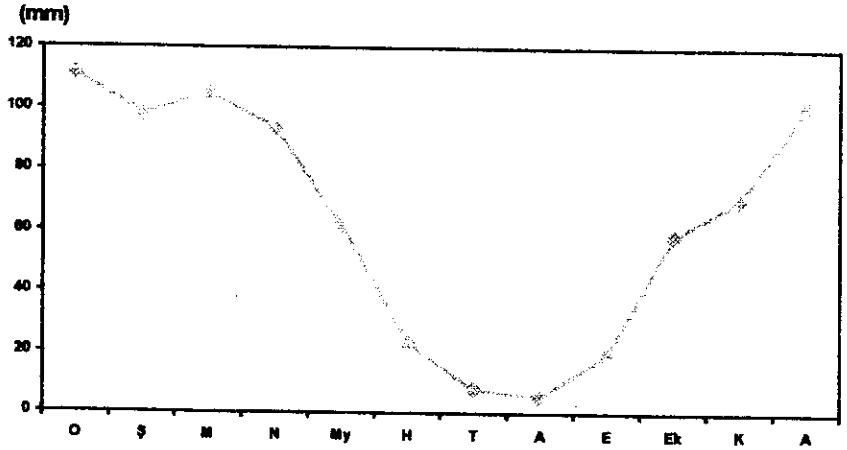

Şekil 3: Osmaniye'de Aylık Ortalama Sıcaklık Değerleri
Figure 3: *Mountly Temperatures in Osmaniye*

Tablo 2 nin ve şekil.4'ün incelenmesinden, Osmaniye'nin yağış rejimi Akdeniz yağış rejimini yansıtmaktadır. Yıllık yağışın % 41 i (310 mm) kış mevsiminde, %34.4 ü(260.4 mm) ilkbaharda, %4.8 i (36.5 mm) yaz mevsiminde ve 19.7 si(148.3 mm) ise sonbaharda düşmektedir. Yağışların mevsimlik dağılışından da anlaşılacağı üzere bölgede özellikle yaz devresinde görülen yağış azlığı, yerfıstığı tarımında sulamayı zorunlu hale getirmektedir. Sulama yapılmadan yerfıstığı tarımının yapılabilmesi için , yıllık yağışların hemen her mevsime düzenli olarak dağılması ve yıllık yağış miktarının da 1200-1300 mm yi aşması gerekmektedir. Oysa bölgede yıllık yağış miktarı 755 mm kadardır. Bu nedenle sahada her 10-15 günde yerfıstığı ekili alanların sulanması zorunludur. Sulama faaliyeti hasat dönemine kadar 5-6 defa tekrarlanır.

2. Beşeri Çevre Özellikleri ve Yerfıstığı Tarımı

Yerfıstığı tarımı, diğer tarım ürünlerine göre, özellikle hasat döneminde insan gücüne fazla ihtiyaç gösteren bir faaliyettir. Gerçekten de tarlaların ekme işlemine hazır hale getirilmesinden, tohum ekilip hasat edilinceye kadar çapalama, boğaz doldurma, gübreleme, zararlılarla mücadele , hasat etme, hasattan sonra kurutma gibi bir çok faaliyet söz konusudur.

Araştırma bölgesinde, yerfıstığı tarımı öncelikle Osmaniye şehrinin doğusunda kalan tarım arazilerinde başlamıştır. 1950 li yıllara kadar, söz konusu arazide yoğun olarak yapılan faaliyet daha sonra çevredeki yerleşmelere ait tarım alanlarında da yapılmaya başlanmıştır. Yerfıstığı tarımının daha çok Osmaniye şehrinin doğusundaki adı geçen köylerde başlaması sulama olanaklarının varlığı ile ilgilidir. Bu bölgede Nur Dağlarından kaynaklanıp Çukurova ya açılan Yarpuz Çayının suları, söz konusu üç köy halkı tarafından kullanıldığından,diğer tarım ürünlerinin yetiştirilmesine olduğu kadar yerfıstığı tarımının da gelişmesine olumlu katkılar yapmıştır(Fotoğraf 3). Dolayısıyla 1960-1965 yıllarına kadar yerfıstığı tüccarları daha çok Çona köyünde bulunuyorlardı. Daha sonra , yerfıstığı tarımının Çukurova ya yayılmasıyla tüccarlarda faaliyetlerini Osmaniye şehrinde sürdürmeye başlamışlardır.

Yerfıstığı ekilecek olan tarlalar, ekme işleminden önce sürülür ve iyice düzleştirilir. Daha sonra mibzerlerle ekim yapılır. Dekara 10-12 kg tohum ekilir. Tohumlar ekilmeden önce, toprak altı hastalık ve zararlılarına karşı ilaçlanır. Ekme işlemi tamamlandıktan 10 gün kadar sonra bitkiler toprak üzerine çıkarlar. Tohumlar tamamen çıktıktan sonra sıraların araları çapalanır. Yerfıstığı tarımında yabancı ot mücadelesi zorunludur. Bitkiler çiçeklendikten sonra traktör ile veya insan gücüyle boğaz doldurma işlemi yapılır. Bu faaliyet verimde artışlar sağladığından ihmal edilmemesi gereken bir işlemdir. Yerfıstığı bitkisi hastalık ve za-

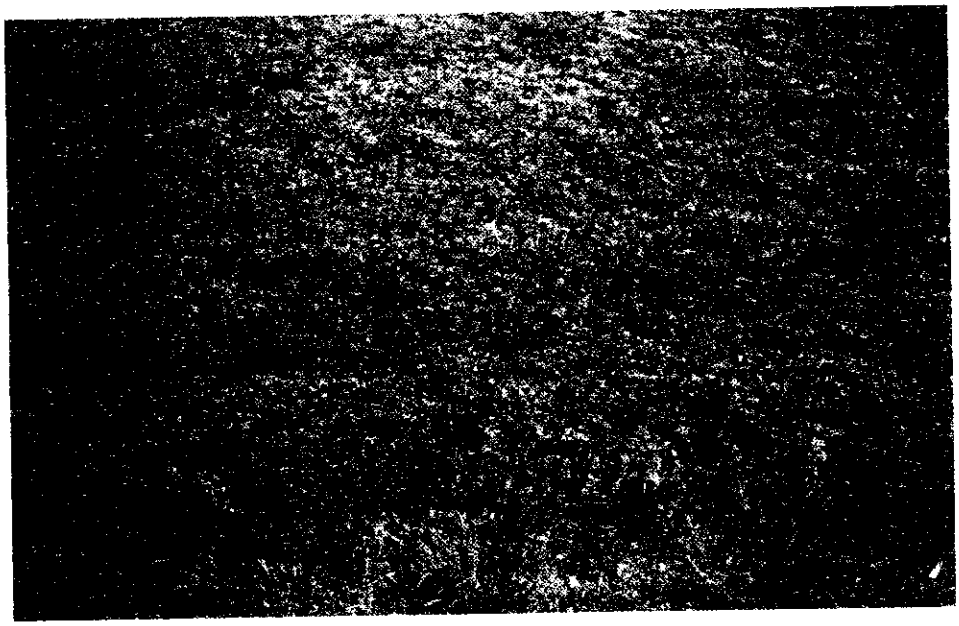

Fotoğraf 3. Yerfıstığı Tarlasından Bir Görünüm
Photo 3. *A Viev From Groundnuts Field*

rarlılara karşı çeşitli kimyasal ilaçlarla korunur. Başlıca zararlılar, hasattan önce kurumalara yol açan mantar ve kırmızı örümcektir. Hasat zamanının tayini de çok önemlidir. Bitkilerin olgun hale gelmiş olduklarını yapraklarda sararma, kapsüllerin dolmuş ve sertleşmiş olması gibi belirtilerden anlamak mümkündür. Hasat zamanı yerfıstığı, traktör ün çektiği özel bir alet ile bitki kök kısımlarının altından, toprak yüzeyinden yaklaşık 20-25 cm derinlikten sürülür ve daha sonra sürülen bu bitkiler insan gücüyle toplanır. Toplanan fıstıklar ise yıkanır veya yıkanmadan kuruması için sergi yerlerine götürülür ve kurutulur. Açık havada 3-4 gün kuruyan fıstıklar ise pazarlanmaya veya depolanmaya hazır hale gelmiş olur.

3. Yerfıstığı Ekim Alanlarının Dağılışı

Osmaniye'de toplam 10347 ha arazide yerfıstığı tarımı yapılmaktadır(DİE. 2000). Toplam üretim alanının 3660 ha ı Osmaniye merkez ilçesinde,3164 ha ı Düziçi ilçesinde , 2600 ha ı Kadirli ilçesinde ve 923 ha ı ise Sumbas ilçesinde bulunuyordu(Emeksiz,1995)

Tablo 3: Osmaniye'de İlçelere Göre Yerfıstığı Ekim Alanları
Table 3: *According to Districts Groundnuts Area Sown in Osmaniye*

İlçe	I. Ürün (ha)	II. Ürün (ha)	Toplam (ha)	Üretim (ton)
Osmaniye(Merkez)	3300	360	3660	10.980
Düziçi	3164	-	3164	9.492
Kadirli	2500	100	2600	7.800
Sumbas	600	323	923	2.769
Genel Toplam	9564	783	10347	31.041

Kaynak: Osmaniye Tarım İl Müdürlüğü Verilerinden Faydalanılmıştır

Osmaniye ilinde toplam 10347 ha arazide yapılan yerfıstığı tarımının 9564 ha ı (%92 si) I. ürün olarak ekilirken, 783 ha ı II. Ürün olarak ekilmektedir. Söz konusu ekim alanlarından elde edilen toplam üretim ise 27790 ton kadardır(DİE,2000).

4. Başlıca Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Osmaniye de Yerfıstığı tarımında önemli sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunlar, toprağın ekim için hazırlanmasından hasat dönemine, hatta hasattan sonra ürünün pazarlanmasına kadar önemli bir takım zorluklardır.

Araştırma sahasında karşılaşılan sorunlardan bir tanesi tohum sorunudur. Dekara 10-12 kg arasında tohum kullanılmaktadır. Ekilen tohumların bir kısmı üreticilerin kendi tarlalarından, bir kısmı ise yurt dışından ithal edilerek sağlan-

maktadır. Bölgede tohum konusunda ciddi bir çalışma yapılmadığından üreticiler genellikle ihtiyaç duydukları tohumları ya tüccarlardan veya kendi üretimlerinden karşılamaktadırlar. Tohum fiyatlarının yüksek olması nedeniyle standartlara uygun tohum kullanımına özen gösterilmemektedir.

Karşılaşılan bir diğer sorun da ekim sorunudur. Birinci ürün için yerfıstığı ekimi, hava koşullarına bağlı olarak 15 Nisan-15 Mayıs tarihleri arasında yapılmaktadır. İkinci ürün ekimi ise buğday, arpa hasadından sonra Haziran ayı ortalarına kadar yapılabilmektedir. Bölge çiftçilerinin yeter sayıda ekim makina sı(mibzer) bulunmadığından tarlaları ekme zamanı, çiftçilerin tamamı aynı zamanda aynı işi yapmak istediklerinden iş yoğunluğu yaşanmakta ve toprağın tav a geldiği devre geçtiğinde ise, ekilen tarlalarda tohumların çimlene bilmesi için sulama zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

Yerfıstığı tarımında karşılaşılan sorunlardan bir diğeri de çapalama sorunudur. Çapalama işlemi , yerfıstığı toprağının kabarık ve tavlı tutulması ve yabancı otların ortadan kaldırılması amacıyla yapılmaktadır. Çapalama işlemi üç defa tekrarlanmaktadır. En fazla yapılan çapa şekli ise traktör ile yapılandır. Ancak, bu çapalama şekilleri içerisinde en faydalı olanı, yabani otların tamamen ortadan kaldırılması ve boğaz doldurulmasına fırsat verdiği için elle yapılanıdır. Ancak bu durumda işçi bulma sorunu yaşanmakta ve üretim maliyeti artmaktadır.

Araştırma bölgesinde, çiftçilerin önemli bir kısmı gübre kullanmaktadır. Gübre kullanımı da toprak analizi yapılmadan tahmini olarak gerçekleştirilmektedir. Üreticilerin tamamı fosforlu ve azotlu gübrelerin ürün artışında önemli rol oynadıklarını bilmekte ancak ekonomik güçleri yetersiz olduğu için gübre kullanımı sınırlı kalmaktadır. Bu nedenle kimyevi gübredeki, devletçe uygulanan sübvansiyonun kaldırılması üretimde önemli azalışlara yol açmaktadır. Dolayısıyla tarımsal girdilerdeki sübvansiyonun kaldırılmasının devletçe yeniden gözden geçirilip, belirli oranda tekrar uygulanması üretim artışlarına önemli katkılar yapacaktır.

Araştırma bölgesinde yerfıstığı, yetişme devresinde 650-700 mm dolayında yağış miktarına ihtiyaç duymaktadır(Kurtkay,1995). Bunun bir kısmı kış mevsiminden arta kalan birikmiş sudan, bir kısmı ise yetişme devresinde düşen yağışlardan ve bir kısmı da sulanarak karşılanır. Su ihtiyacı Temmuz ve Ağustos aylarında en yüksek seviyeye çıkar. Sulama zamanı ve sayısı toprağın su tutma kapasitesine bağlı olarak değişir. İlk sulamanın bitki çiçeklenirken yapılması gerekir. Sulama işlemi hasattan 5-10 gün öncesine kadar yapılabilir. Bölgede yerfıstığının 5-6 kez sulandığı tespit edilmiştir. Geçirimliliği fazla topraklar üzerinde ise sulama sayısı 7-8 e çıkabilmektedir. Ancak buralar hem çevre dağlık kesimden gelen akarsuların hem de artezyen kuyularının olduğu kesimdir. Sulamada karşılaşılan bir diğer sorun da ovaya su dağıtan sulama kanallarının yetersiz olması ve bakımsızlığı önemli su kayıplarına neden olmaktadır. Bu konuda ortaya çıkan bir diğer sorunda, D.S.İ nin açmış olduğu artezyen kuyularının sayısının yetersizliği yanında, bu kuyular elektrik ile çalıştığı için sulama suyu

ücretlerinin fazla oluşudur.

Yerfıstığı hastalıklar ve zararlılar yönünden fazla sorunu olmayan bir bitki olmasına rağmen başlıca zararlıları; kırmızı örümcek, yaprak lekesi, yeşil kurt ve bitki köklerinin kurumasına yol açan mantar hastalıklarıdır. Bu hastalıklar için kimyasal ilaçlarla mücadele yapılmaktadır. Özellikle mantar hastalığı, ürünün dış pazarlarda satışlarında rekabet şansını azalttığından önlenmesi gereken bir hastalıktır.

Üreticilerin yerfıstığı satışlarında başlıca iki pazar partneri bulunmaktadır. Bunlar, tüccarlar ve kooperatiftir. Üretilen ürünün % 90 dan fazlası tüccarlar tarafından alındığından Çukobirliğin alımlardaki payı % 10 un altındadır. Üreticiden ürünlerin büyük bir kısmını satın alan yerel tüccarlar, fıstıkları iç fıstık haline getirirler ve elemek suretiyle numaralandırdıktan sonra, uygun fiyat bulunca toptancı tüccarlara satarlar(Fotoğraf 4). Toptancı tüccarların satışları ise Türkiye'nin hemen bütün yörelerindeki kuruyemişçileredir. Diğer satış yerleri ise çikolata ve şekerleme fabrikalarınadır. Yine tüccarlar tarafından bir miktar yerfıstığı da üreticilere tohumluk olarak satılmaktadır. Bölgede yerfıstığı birim fiyatlarının oluşumlarında serbest piyasa şartlarına göre arz ve talep belirleyici olmaktadır. Son yıllarda, özellikle Güneydoğu Asya ülkelerinden(Çin-Hindistan) ve Afrika ülkelerinden yerfıstığı ithal edilmek suretiyle üreticiler zararlara uğramaktaydı. Bu nedenle ilgili bakanlıkların, zorunlu olmadıkça Türkiye de

Fotoğraf 4. Yerfıstığının Elenerek Numaralandırılması
Photo. 4. *Grountnuts Which Selected And Numbering*

üretilen tarım ürünlerinin ithal edilmemesi konusunda tedbirler almaları, üreticilerin korunması yönünde önemli rolü olacağı kanaatindeyiz.

Sonuç

Yüksek tarım potansiyeline sahip yöreler bu potansiyellerinin değerlendirilmesi ile hızlı bir gelişme sürecine girebilmektedirler. Bu sürecin gerçekleştiği bölgelere iyi bir örnek de Osmaniye dir. Bu ilde bir çok tarım ürününün yetiştirilmesi yanında, hem I. ürün, hem de buğday hasadından sonra II. ürün olarak yerfıstığı tarımı önem arz etmektedir. Araştırma sahasında özellikle kırsal nüfusun önemli bir kısmı bu faaliyetten gelir elde ettikleri gibi, sayıları 300 ü bulan, yerfıstığı tüccarları da üretimin değerlendirilmesinde önemli bir ihtiyacı karşılamaktadırlar. Ancak bu tüccarlar hasat döneminde, değer fiyatın altında ürün satın almaya çalışmaktadırlar. Bu durumda da özellikle borçlu durumdaki çiftçiler önemli maddi kayıplara uğramaktadırlar. Bu olumsuzlukların önüne geçebilmek için Yerfiskobirlik ve Çukobirlik gibi kuruluşlar alım oranlarını artırmalıdırlar. Bu sayede para bizzat üretimi sağlayan çitçilerin cebine girmiş olur.

Kaynakça

ARİOĞLU, H., İŞLER, N.,1990. Çukurova Bölgesinde Ana ürün Olarak Yetiştirilecek Bazı Runner ve Virginia Tipi Yerfıstığı Çeşitleri Üzerine Bir Araştırma. Ç.Ü. Ziraat Fak. Dergisi. Cilt 5/3 Adana

ATAKİŞİ, İ., 1984., Yağ Bitkileri Yetiştirme ve Islahı. Ç.Ü. Ziraat Fak. Ders Notu. Yay. No; 147 . Adana

DOĞANAY, H., 1994, Türkiye Ekonomik Coğrafyası, Atatürk Üniversitesi Yay:No ,K.K.Eğitim Fakültesi Yay. No: 39. Erzurum

GÜZEL,E., - AKÇALI,.İ. 1998, Yerfıstığının Fiziksel Özelliğinin Belirlenmesi. Ç.Ü. Ziraat Fak. Dergisi. Cilt 3/3 Adana

D.İ.E. 2000. Tarımsal Üretim ve Yapı. Ankara

EMEKSİZ, F. 1995. Tüm Yönleriyle Osmaniye., I. Osmaniye Sempozyumu. Adana

KURTKAY, F., TÜLÜCÜ,K 1995, Osmaniye de Yerfıstığı Üretimi ile İlgili Sorunlar. I. Osmaniye Sempozyumu. Adana